

Nr 105.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anvisande av ytterligare medel för vissa byggnadsarbeten vid Västgöta flygflottiljs etablissemang i Karlsborg; given Stockholms slott den 24 februari 1939.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Per Edvin Sköld.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 24 februari 1939.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, ENGBERG, SKÖLD, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Sköld:

Den i särskilda utskottets vid 1936 års riksdag utlåtande nr 1 intagna planen över de byggnadsarbeten, som erfordrades för genomförandet av den av utskottet föreslagna försvarsorganisationen, upptog för Västgöta flygflottilj, som förutsattes skola övertaga den förutvarande infanteriaspirantskolans lo-

kaler i Karlsborg, ett byggnadsprogram, vars kostnadssumma slutade på 3,035,000 kronor. Riksdagen anslöt sig härutinnan till utskottets förslag.

Nämnda byggnadsprogram har sedermera av olika orsaker — senast beroende på beslutet att i samband med tillkomsten av Göta flygflottilj förlägga en lätt bombflottilj till Karlsborg i stället för, såsom ursprungligen avsetts, en medeltung — undergått vissa jämkningar, vilka blivit av riksdagen godkända. Efter dessa jämkningar skulle de sammanlagda kostnaderna för Karlsborgsförläggningens ordnande, beräknade efter 1936 års priser, komma att uppgå till 2,660,200 kronor. Av sistnämnda belopp har huvuddelen eller 2,215,000 kronor jämte 20 procent prisstegringstillägg därå anvisats under det å kapitalbudgeten under fonden för förlag till statsverket upptagna anslaget till vissa engångskostnader för försvarsväsendets byggnader m. m. för budgetåren 1937/38 och 1938/39, medan återstoden eller 168,200 kronor jämte prisstegringstillägg äskats av riksdagen under samma anslag för budgetåret 1939/40. Här må nämnas, att av sistberörda anslagsbelopp 99,000 kronor avses för anordnande av en slip med tillfartsväg.

Av det för hela Karlsborgsförläggningen upptagna kostnadsbeloppet avsågos enligt de ursprungliga beräkningarna sammanlagt 350,000 kronor för vissa iståndsättnings- och omändringsarbeten å äldre byggnader m. m.; härutinnan har icke någon ändring i beräkningarna hittills vidtagits. Nämnda belopp avsåg enligt förberörda, i särskilda utskottets utlåtande intagna plan följande arbeten:

	Kronor
Vatten- och avloppsledningar samt sanitära anordningar	25,000
Värmeledningar inomhus	85,000
Nya golv i logement m. fl. lokaler	30,000
Nya fönster och dörrsnickerier, cirka 340 lufter	17,000
Nya hängrännor och stuprör, cirka 1,500 meter	10,000
Tegeltak å kasern-, expeditions- och gymnastikbyggnader	30,000
Modernisering av kokinrättningen	25,000
Elektriska ledningar	24,000
Målningsarbeten	70,000
Nytt stängsel omkring området	9,000
Iståndsättning av bostadslägenheter, 36 eldstäder à kronor 700	25,000
Summa kronor	350,000

Av sistberörda belopp ingå 145,000 kronor jämte 20 procent prisstegringstillägg därå i det nämnda, för budgetåret 1937/38 anvisade anslaget och 205,000 kronor jämte prisstegringstillägg i det för budgetåret 1938/39 anvisade anslaget. Hela det för iståndsättnings- och omändringsarbeten avsedda beloppet 350,000 kronor jämte 20 procent prisstegringstillägg därå eller tillhoppa 420,000 kronor hava sålunda för ändamålet ställts till flygförvaltningens förfogande.

I skrivelse den 1 februari 1939 har nu *flygförvaltningen* inkommit med anmälan, att iståndsättningsarbetena vid Karlsborgsförläggningen komme

att draga betydligt större kostnader än som ursprungligen härför beräknats och att sålunda de medel som för ändamålet ställts till ämbetsverkets förfogande icke vore tillfyllest. Till utveckling härav har flygförvaltningen anfört i huvudsak följande:

De byggnader som för förläggningens ordnande skulle iståndsättas vore en kanslibyggnad, två kasernbyggnader, en ekonomi- och skolsalsbyggnad, en gymnastikbyggnad samt vissa bostadslägenheter. Först i juni 1938 hade inom flygförvaltningen undersökning kunnat påbörjas av samtliga de byggnader som skulle iståndsättas. Undersökningen hade visat, att husstommarna i stort sett förefölle vara i gott stånd men att röta i viss utsträckning förefunnes i väggar och bjälklag. På grund av den i övrigt synnerligen omfattande byggnadsverksamheten hade den fortsatta planläggningen av iståndsättningsarbetena icke kunnat upptagas förrän i september 1938. Till en början hade därvid framkommit, att en tillfredsställande utformning av kökspartiet i ekonomibyggnaden icke kunde komma till stånd utan en omfattande ombyggnad av ekonomibyggnadens mittparti. Vid en i november 1938 företagen detaljundersökning hade det efter blottande av vissa bjälklag och väggar visat sig, att avsevärd röta och även svampbildning förekomme. Denna del av byggnaden hade därför måst rivras; rivningen hade ägt rum i december 1938. Ateruppbyggnaden av kökspartiet hade igångsatts i början av januari 1939 för att byggnaden skulle kunna tagas i bruk å avsedd tid, d. v. s. vid innevarande budgetårs utgång. — Slutlig undersökning jämte uppgörande av ritningar för iståndsättningen av samtliga byggnader hade nu fortskridit så långt, att det vore möjligt att inom den närmaste tiden framlägga beräkningar över kostnaderna för iståndsättandet. Därvid hade flygförvaltningen ansett sig böra utgå från att genom iståndsättningen etablissemnet skulle uppbringas till i stort sett samma standard som etablissemnet vid flygvapnets övriga förläggningssorter. — Resultatet av de gjorda undersökningarna vore i stort sett följande. Det i försvarsbeslutet beräknade beloppet för vatten- och avloppsledningar samt sanitära anordningar hade visat sig helt otillräckligt för sitt ändamål. Det för värmeledningar inomhus beräknade beloppet räckte för kanslibyggnaden, kasernerna, ekonomi- och skolsalsbyggnaden samt gymnastikbyggnaden. För yttre värmeledningar från ångcentralen till de olika byggnaderna funnes däremot inga som helst medel upptagna. Det för nya golv i logement m. fl. lokaler upptagna beloppet räckte i huvudsak endast för kasernerna men ej till nödvändiga golvomläggningar i kanslibyggnad, ekonomibyggnad och gymnastikbyggnad. Posten till nya fönster- och dörrsnickerier vore heller icke tillräcklig. Däremot vore det för hängrännor och stuprör upptagna beloppet liksom ock beloppet till tegeltak tillfyllest. Det för modernisering av kokinrättningen beräknade beloppet täckte endast en mindre del av det för åstadkommande av en rationellt och modernt utrustad köksavdelning erforderliga beloppet; som nämnts hade det blivit nödvändigt att helt ombygga köksavdelningen. För proviantförråd hade inga medel beräknats i försvarsbeslutet, ej heller för kylanläggning. Den för elektriska ledningar i försvarsbeslutet beräknade anslagsposten vore helt otillräcklig, medan däremot det för målningsarbeten upptagna beloppet syntes tillräckligt för sitt ändamål. Det för nytt stängsel beräknade beloppet torde räckta till etablissemnets inhägnande men ej för erforderlig avstängning av flygfältet. Det för iståndsättande av bostadslägenheter upptagna beloppet vore tillräckligt för de lägenheter, som avsåges att bibehållas. För nödvändiga reparationer å väggar och tak m. m. i de befintliga byggnaderna funnes inga medel beräknade. — För vissa nödvändiga utrymmesbehov hade i försvarsbeslutet icke några medel beräknats. Sålunda erfordrades vapenverkstad med förråd, vilka kunde in-

rymmas i en förutvarande stallbyggnad jämte eventuellt någon ytterligare byggnad. För förvaring av flotttiljens eldsläckningsmateriel vore det i vaktbyggnaden hittills använda utrymmet otillräckligt; materielen borde inrymmas i någon av de äldre byggnaderna i avvaktan på att särskild byggnad framdeles kunde uppföras för ändamålet. För intendenturförråd och -verkstäder finnes inga medel upptagna. Provisoriskt kunde vissa äldre byggnader användas därför, varvid dock medel erfordrades för deras istandsättning. För den slutliga lösningen av lokalfrågan för intendenturförråd och -verkstäder måste emellertid framdeles mera betryggande åtgärder vidtagas. Då sjukavdelningens inrymmande i den västra kasernen inkräktade på förläggningsutrymmet där, vore det önskvärt, att en särskild sjukpaviljong uppfördes. Slutligen syntes vakt- och arrestbyggnaderna även efter istandsättning icke kunna bli för sina ändamål fullt lämpliga; nybyggnad syntes därför vara önskvärd.

Flygförvaltningen har därefter med skrivelse den 9 februari 1939 inkommit med ytterligare utredning i förevarande fråga jämte till utredningen hörande kostnadsberäkningar. Utredningen och kostnadsberäkningarna hänföra sig till fyra olika alternativ för de ifrågavarande istandsättningsarbetenas bedrivande. Alt. 1 avser de arbeten som kunna utföras med de redan till förfogande ställda anslagsmedlen, tillhoppa 420,000 kronor; Alt. 2 upptager de istandsättningsarbeten, som kunna utföras med nyssnämnda anslagsmedel, utökade med det belopp som enligt vad förut nämnts äskats för nästkommande budgetår för utförande av en slip med tillfartsväg, 99,000 kronor jämte 20 procent prisstegringstillägg därå eller tillhoppa 118,800 kronor; Alt. 3 avser kostnaderna för en fullständig istandsättning med vissa inskränkningar och slutar på ett belopp av 800,000 kronor; Alt. 4 upptager en fullständig istandsättning av etablissemnet och slutar på ett sammanlagt belopp av 1,200,000 kronor. — I fråga om Alt. 1 har flygförvaltningen i skrivelsen anført, att de till förfogande stående medlen icke medgäve, att västra kasernen, vilken liksom övriga byggnader måste tagas i anspråk instundande höst, försåges med värmeledning eller i övrigt istandsattes. I kanslibyggnaden och östra kasernen kunde endast mycket begränsade arbeten utföras, kakelugnarna, vilka bland annat i hög grad minskade utrymmet, kunde icke utrivs, golven, i synnerhet i logementen, komme att bli ur hygienisk synpunkt synnerligen olämpliga etc. I gymnastikbyggnaden, vaktbyggnaden, arrestbyggnaden samt de för vapenverkstad, intendenturverkstad m. fl. avsedda byggnaderna kunde vidare inga som helst istandsättningsarbeten utföras. De nu befintliga, eldfarliga elektriska ledningarna kunde icke ersättas med nya. — Med Alt. 2 kunde även västra kasernen förses med värmeledning; i övrigt kunde i denna byggnad inga arbeten utföras. I kanslibyggnaden och östra kasernen kunde ytterligare vissa istandsättningsarbeten utföras, men ej i tillnärmelsevis tillräcklig omfattning. I gymnastikbyggnaden samt i vapenverkstaden, intendenturverkstäder m. m. kunde inga istandsättningsarbeten komma till utförande. — Vad beträffar Alt. 3 har ämbetsverket räknat med att därmed kanslibyggnaden, de båda kasernerna och ekonomibyggnaden kunde tillfredsställande istandsättas, varjämte intendenturförråd och -verkstäder kunde provisoriskt ordnas. Till kostnaderna härför, 800,000 kronor, borde emellertid komma ett belopp

av 50,000 kronor för vissa i övrigt erforderliga arbeten, såsom värmeledning och nya golv m. m. i gymnastikbyggnaden, anordningar för höjande av trycket å vattenledningen, stängsel samt elektriska ledningar till och inom etablissemmentet. I detta alternativ hade praktiskt taget inga kostnader för oförutsedda utgifter kunnat inrymmas, varför på grund av oförutsedda omständigheter beloppet eventuellt kunde behöva höjas. — Alt. 4 slutligen avsåge ett tillfredsställande iståndsättande av befintliga byggnader, innefattande jämväl vissa arbeten, för vilka medel förut icke upptagits i försvarsbeslutet (intendenturförråd, sjukpaviljong m. m.). Vid genomförandet av arbeten av denna art måste jämväl räknas med ett jämförelsevis stort belopp för administration och oförutsedda utgifter, på grund av den mångfald krav av olika slag, som kunde beräknas framkomma först under arbetenas fortgång. Bland annat kunde det vid upprivning av väggar och golv visa sig, att röta och svampbildning förekomme i än större omfattning än som före arbetenas igångsättande kunnat beräknas. — Beträffande de olika alternativen har flygförvaltningen i sin skrivelse anført, att Alt. 1 och Alt. 2 icke gäve en tillfredsställande lösning av frågan. De i dessa alternativ angivna iståndsättningsarbetena medgäve nämligen icke etablissemmentets sättande i sådant skick, att detsamma ens tillnärmelsevis fyllde nutida krav på en förläggning. Beträffande Alt. 2 kunde vidare anföras, att de för anordnande av slip med tillfartsväg avsedda medlen förr eller senare torde behövas för sitt ursprungliga ändamål. Alternativet innebure sålunda endast ett uppskjutande av denna del av byggnadsprogrammet. Alt. 3 förutsatte, att medel framdeles ställdes till förfogande för ett slutgiltigt ordnande av de såsom provisoriska angivna åtgärderna samt för övriga erforderliga arbeten. Såsom nämnts, hade i detta alternativ praktiskt taget inga kostnader för oförutsedda utgifter kunnat inrymmas. Den enda rationella lösningen och den i längden mest ekonomiska vore därför enligt flygförvaltningens åsikt ett utförande av iståndsättningsarbetena enligt Alt. 4. — Med stöd av vad sålunda anförts hemställde flygförvaltningen, att för fullständigande av iståndsättningsarbetena å Västgöta flygflottiljs etablissemment i Karlsborg i huvudsaklig överensstämmelse med det som Alt. 4 betecknade förslaget måtte av riksdagen äskas ett anslagsbelopp av (1,200,000 — 420,000 =) 780,000 kronor.

Den av flygförvaltningen i ärendet förebragta utredningen lärer ovedersägligen giva vid handen, att det anslagsbelopp som i enlighet med försvarsbeslutets beräkningar ställts till förfogande för iståndsättningsarbeten vid Karlsborgsförläggningen, inberäknat prisstegringsstillägg uppgående till 420,000 kronor, icke är tillfyllest för att för flottiljen skapa förläggningsförhållanden, som något så när svara mot nutida fordringar därutinnan. Förutom att beräkningarna från början synas hava legat i underkant, beror nämnda förhållande huvudsakligen därpå, att vid de mera noggranna undersökningar av de äldre, å platsen befintliga byggnaderna, som kunnat företagas först relativt nyligen, brister yppats i desamma, som utan dylika undersökningar icke kunnat upptäckas.

*Departements-
chefen.*

Det lärer sålunda stå klart, att ytterligare anslagsmedel måste anvisas för denna förläggnings ordnande, därest icke åt Västgöta flygflottilj skall tillmätas en väsentligt lägre standard i fråga om utrymmenas såväl kvalitet som kvantitet än vad fallet är med övriga flygförband. Vid övervägandet av storleken av de sålunda behövligen extra anslagsmedlen kunna naturligen, såsom ock flygförvaltningen framhållit, olika alternativ vara tänkbara. I likhet med flygförvaltningen anser emellertid även jag, att av de av ämbetsverket framlagda alternativen allenast Alt. 3 och Alt. 4 kunna ifrågakomma, då det gäller att finna en rationell lösning. Av de nämnda alternativen är Alt. 4 tvivelsutan det mest tillfredsställande, i det att därigenom samtliga föreliggande utrymmesfrågor skulle vinna en god lösning utan att något provisorium behövde tillgripas. Med hänsyn till det ur tjänstens synpunkt viktiga önskemålet, att förläggningens definitiva ordnande kan ske snarast möjligt i samband med flottiljens uppsättande, och då uppsättandet avses skola taga sin början redan med ingången av nästkommande budgetår, finner jag mig därför böra tillstyrka, att medel ställas till förfogande för genomförande snarast möjligt av det iståndsättningsprogram, som innefattas i det av flygförvaltningen framlagda Alt. 4. Då kostnaderna härför beräknas till sammanlagt 1,200,000 kronor men de för ändamålet hittills anvisade medlen uppgå till allenast sammanlagt 420,000 kronor, är emellertid förutsättningen härför, att skillnadsbeloppet, 780,000 kronor, för ändamålet anvisas av riksdagen.

Då de ifrågavarande arbetena delvis redan äro igångsatta och fullföljandet av desamma i den mån så låter sig göra helst bör ske redan under innevarande budgetår, finner jag mig böra föreslå, att desamma må utgå av det å riksstaten upptagna anslaget till oförutsedda utgifter.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att till *vissa byggnadsarbeten vid Västgöta flygflottiljs etablissement i Karlsborg* må av det i riksstaten uppförda förslagsanslaget till oförutsedda utgifter utgå ett belopp av högst 780,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att propositionen av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Lennart Österholm.